

JOHDANTO

Keskustelu uuden Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Vasu) ympärillä on käynyt kiivaasti jo pitkään. Yhtäällä uusi Vasu nähdään mahdollisuutena kehittää varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria siten, että se toteuttaa entistä paremmin lasten oikeuden laadukkaaseen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon. Toisaalta uusi Vasu herättää ristiriitaisia tunteita siitä, millä tavalla sen käytännössä tulisi vaikuttaa varhaiskasvatuksen arkeen. Yhteiskunnallisella tasolla on puhuttu paljon päivähoidosta varhaiskasvatuksen sijaan. Käsitteiden sekamelska on hämärtänyt jaettua ymmärrystä siitä, mitä varhaiskasvatus oikeastaan on. Uudessa Vasussa varhaiskasvatus määritellään kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudeksi, joka on pedagogisesti painottunutta. Näillä kaikilla osa-alueilla on tärkeä tehtävänsä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, tasapainoisen kehityksen ja oppimisen kannalta.

Uudessa Vasussa painotetaan pedagogiikkaa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että toiminnan keskiössä ovat pedagogisen toiminnan suunnitteleminen, toteuttaminen, arvioiminen ja kehittäminen. Sen sijaan, että varhaiskasvatuksessa arvioitaisiin vain lasten kehitystä ja yksittäisiä taitoja, siellä arvioidaan laadukkaan, kaikkien lasten tarpeisiin vastaavan pedagogiikan toteutumista. Tämä on yksi keskeisimmistä varhaiskasvatusta koskettavista kehitystehtävistä, ja sen tulisi vaikuttaa olennaisesti esimerkiksi lasten

varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen. Uudessa Vasussa korostuu ajatus, että ryhmän toiminnassa huomioidaan lasten yksilölliset vahvuudet, mielenkiinnon kohteet sekä mahdolliset tuen tarpeet.

Lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista ei tulisi tarkastella vain lapsen iän perusteella. Laadukkaassa ja kaikille tasa-arvoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kehittyminen tapahtuu hyvin yksilöllisesti, ja oppimista voidaan tukea moninaisilla vaihtelevilla menetelmillä. Toiminnan suunnittelun tulee kummuta ryhmän lasten todellisista yksilöllisistä tarpeista. Yksilöllisiin tarpeisiin vastataan vuorovaikutteisella toiminnalla joustavasti rakennetuissa ryhmissä, esimerkiksi pienryhmätoiminnan avulla. Uudessa Vasussa toimintakulttuurin ytimessä on toimiminen oppivana yhteisönä. Oppivan yhteisön muodostavat ryhmän aikuiset ja lapset yhdessä. Jokainen ryhmän jäsen on yhtä tärkeä ja arvokas osa ryhmää.

Tästä näkökulmasta on tärkeää ymmärtää, etteivät ryhmässä toimiminen ja yksilöllisyys suinkaan määriyty toisiaan poissulkeviksi lähestymistavoiksi. Jotta yhteisöllisyys voi toteutua aidosti, tulee yksilöiden tarpeet ja toiveet tiedostaa. Yksittäisten toiveiden täyttämisen tai vain yksittäiselle lapselle suunnatun toiminnan sijaan toimintaa suunnitellaan siten, että kaikki lapset voivat osallistua siihen omista lähtökohdistaan käsin. Uuden Vasun keskeisimpiä muutoksia ovatkin oppivana yhteisönä toimimisen lisäksi sen toteutumisen edellytykset, kuten oppimiskäsitys lapsesta aktiivisena toimijana. Lapsista, lapsuudesta ja varhaiskasvatuksesta luomamme arvot ja näkemykset heijastuvat voimakkaasti toimintaamme. Uuden oppimiskäsityksen sisäistäminen saattaa viedä aikaa, kuten muutokset aina vievät. Näkemys lapsesta aktiivisena oman elämänsä ja oppimisensa jäsenenä ajaa nimittäin perinteisen kaikkietävän aikuisroolin murrokseen.

Muutoksen ja kehittymisen keskiössä on aina muutosta vaativien asioiden tiedostaminen. Tiedostamisen avulla laajennamme ymmärrystämme, katsomme tutun laatikon ulkopuolelle. Pala palalta oivallamme, miten uuden Vasun keskeiset teemat tukevat toisiaan. Esimerkiksi oppimiskäsitys

lapsesta aktiivisena toimijana edellyttää lapsen osallisuutta. Ilmiöinä oppivana yhteisönä toimiminen ja osallisuus punoutuvatkin monin paikoin hyvin tiiviisti toisiinsa. Osallisuudesta ja sen merkityksestä on puhuttu viime vuosina jo paljon. Varmasti kaikilla varhaiskasvattajilla on ainakin jonkinlainen käsitys siitä, mitä osallisuus tarkoittaa ja miten sitä voidaan lisätä suuntaamalla huomiota omaan toimintaan ja ryhmän toimintakulttuuriin. Ymmärryksemme laajenee, kun saamme uutta tietoa, joka tukee aikaisempia käsityksiämme tai kyseenalaistaa niitä. Vasta ymmärryksemme laajentuessa voimme aidosti kehittää käytännön toimintaa.

Valtakunnallinen vasu, paikallinen vasu ja lasten vasut muodostavat kokonaisuuden, jonka osia tulee peilata tiiviisti toisiinsa. Lisäksi ryhmävasun laatiminen on käytäntönä vakiintunut lukuisiin varhaiskasvatusyksiköihin. Vaikka valtakunnallinen vasu ei edellytä ryhmävasua, sen laatiminen on yhä tärkeää, jotta Vasun keskeiset sisällöt ja tavoitteet voidaan konkretisoida käytäntöön. Uutta vasua prosessoitaessa tarvitaan aikaa ajatella, keskustella ja kehittää. Kaikkea uutta ei voida ottaa haltuun yhdellä kerralla, vaan prosessi etenee osissa, jotka lopulta muodostavat selkeän yhtälön. Vasua ei tulisikaan pitää vain toiminnan käynnistäjänä vaan jatkuvasti toiminnan suunnittelemisessa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä läsnä olevana sisältöjen kokonaisuutena.

Uudessa Vasussa korostetaan arvioinnin merkitystä. Yksittäisen varhaiskasvattajan ja ryhmän tasolla tämä edellyttää oman toiminnan tietoista ja kriittistä tarkastelua. Toisaalta varhaiskasvatuksen arjessa on jo nyt paljon hyvää. Arvioinnin keinoin voidaankin tiedostaa sekä omia että ryhmän vahvuuksia.

Vasun käyttöopas on suunnattu käytännön työtä tekeville varhaiskasvattajille. Sen tarkoituksena on tarjota vinkkejä ja ideoita, joita voi hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa ryhmän toimintaa suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä. Vasun käyttöopas ei ole manuaali siitä, kuinka vasuprosessi tulee suorittaa tai ottaa haltuun, eikä kirjassa käsitellä seikkaperäisesti jokaista Vasun osa-aluetta tai yksityiskohtaa. Niinpä

tämän kirjan lukeminen ei missään tapauksessa korvaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin perehtymistä.

Mitä tahansa kirjaa luettaessa on tärkeää tiedostaa, että kirjassa painotuvat aina jollain tavalla kirjailijan omat tulkinnat, arvostukset ja näkemykset. Oma tulkintani Vasusta on luonnollisesti heijastunut kirjoittamisprosessiin sekä siihen, millaisia teemoja kirjassa on lähestytty ja millä tavalla. Tästä syystä kirja ei ole absoluuttinen totuus Vasusta vaan minun tulkintani siitä. Olen kirjoittanut kirjan siten, että sitä voidaan hyödyntää konkreettisenä työkaluna, joka tukee uuden Vasun prosessointia osana omaa työtä. Se ei tarjoile valmiiksi pureskeltuja ja kaiken kattavia vastauksia vaan jäsentää uuden Vasun keskeisimpiä teemoja ja tukee niiden saattamisessa arjen varhaiskasvatuskäytäntöihin.

Kirjassa on paljon erilaisia pohdintatehtäviä ja harjoituksia, joiden avulla varhaiskasvattajat voivat paitsi haastaa ajatteluaan myös kehittää sitä. On tärkeää, että harjoituksia ja pohdintatehtäviä tehdään henkilökohtaisesti. Toimiva tiimi koostuu varhaiskasvattajista, jotka ovat halukkaita kehittämään omaa ajatteluaan, vuorovaikutustaan ja toimintaansa. Koska varhaiskasvatuksen käytännön työ edellyttää aina jollain tasolla työskentelyä tiimissä, soveltuvat monet pohdintatehtävät myös tiimipalaverien alustukseksi. Harjoituksia saa ja kannattaa soveltaa, muokata, syventää ja kehittää prosessoinnin aikana, jotta ne voidaan valjastaa kunkin ryhmän toimintaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Kirja etenee varhaiskasvatussuunnitelmien kuvaamisesta käsittelemään varhaiskasvatuksen arvoperustaa, oppimiskäsitystä ja laaja-alaisen osaamisen osa-alueita. Toimintakulttuuria käsittelevässä luvussa perehdytään oppivana yhteisönä toimimiseen, jossa suurta roolia näyttelevät osallisuus sekä vuorovaikutustaidot. Leikin merkitys varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa on niin ikään hyvin keskeinen, joten sekin on luvussa esillä. Lisäksi luvussa käsitellään esimerkiksi kulttuurien moninaisuutta, kestäväää elämäntapaa sekä yhteistyön ulottuvuuksia varhaiskasvatuksessa.

VASUN KÄYTTÖOPAS

Toimintakulttuurin jälkeen kirja keskittyy pedagogiikan suunnitteluun, toteuttamiseen, arvioimiseen ja kehittämiseen käytännön työn näkökulmasta. Pedagogiikan suunnittelu on toki läsnä kirjassa kaikesta ajasta, mutta käsittelemme sitä myös omana luvunaan. Tämän jälkeen kirjoitan pedagogisesta dokumentoinnista, sillä sitä pidetään uudessa Vasussa tärkeänä pedagogisena työvälineenä. Pedagogisen dokumentoinnin jälkeen kuvaan, millaisia asioita tulee huomioida toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa, mikäli lapsilla esiintyy tuen tarvetta.

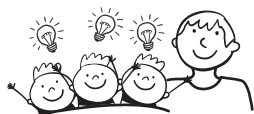
Pedagogisen toiminnan yhteydessä olen kuvannut kunkin Vasussa esitellyn oppimisen alueen omana kokonaisuutenaan. Olen liittänyt oppimisen alueiden yhteyteen joitakin toiminnallisia vinkkejä ja ideoita, joiden sisältöjä voidaan soveltaa toimintaan yhdessä lasten kanssa. Ideoiden ja vinkkien tarkoituksena ei ole osoittaa, millaista toimintaa tulee olla, vaan houkutella varhaiskasvattajien omaa luovuutta esille toimintaa suunniteltaessa. Kirjassa esitellyt harjoitukset ja vinkit on ryhmitelty seuraavien symboleiden avulla:

itsenäisesti

kollegoiden kanssa

yhdessä lasten kanssa

Arviointia ja kehittämistä osana varhaiskasvatuksen arkea sivuan läpi koko kirjan. Koska varhaiskasvatustyö edellyttää jatkuvaa tietoisuutta toiminnan kehittämisestä ja arvioimisesta, päätän kirjan vielä yksinomaan tätä aihetta käsittelevään lukuun. Toivon sinulle mukavia lukuhetkiä sekä lukuisia oivalluksia kirjan parissa!